

Sygn. akt VI ACa 232/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 sierpnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA – Maciej Kowalski

Sędzia SA – Krzysztof Tucharz (spr.)

Sędzia SA – Małgorzata Kuracka

Protokolant – sekr. sądowy Martyna Arcon

po rozpoznaniu w dniu 23 sierpnia 2018 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa (...) z siedzibą w W.

przeciwko J. P. (1)

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie

z dnia 22 czerwca 2016 r., sygn. akt III C 35/16

I. oddala apelację;

I. nie obciąża pozwanego obowiązkiem zwrotu powodowi kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt VI ACa 232/17

UZASADNIENIE

W ostatecznie sprecyzowanym powództwie, skierowanym przeciwko J. P. (1) (...) z siedzibą w W. wnosił i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 92.713,75 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 42.463,75 zł od dnia 9 października 2009 r. do dnia zapłaty oraz od kwoty 50.250 zł od dnia 26 sierpnia 2015 r. do dnia zapłaty.

Pozwany J. P. (1) wnosił o oddalenie powództwa w całości.

Wyrokiem z dnia 22 czerwca 2016 r. Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie zasądził od J. P. (1) na rzecz (...) z siedzibą w W. kwotę 57.713,75 zł z ustawowymi odsetkami:

- od kwoty 27.463,75 zł za okres od 9 października 2009 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. i z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do 22 czerwca 2016 r.,

- od kwoty 30.250 zł za okres od dnia 26 sierpnia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. i z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 22 czerwca 2016 r.

W pozostałej części powództwo oddalił a zasądzone świadczenie rozłożył na 60 miesięcznych rat tj. 59 rat w kwocie po 961,89 zł oraz ostatnia, sześćdziesiąta rata w wysokości 962,24 zł płatnych do 10 – go dnia każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, na wypadek uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat.

Odnośnie kosztów procesu Sąd dokonał ich stosunkowego rozdzielania, ustalając, że powód wygrał sprawę w 62% a pozwany w 38%, pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie Referentowi sądowemu.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

W dniu 3 czerwca 2006 r. w miejscowości O. pozwany J. P. (1) kierując ciągnikiem rolniczym marki U. będąc pod wpływem alkoholu, nie zachował należytej ostrożności i najechał na G. J. (1), który poniósł śmierć.

Pozwany nie dopełnił obowiązku ubezpieczenia OC z tytułu posiadania wskazanego wyżej ciągnika.

Wyrokiem z dnia 18 stycznia 2011 r. Sąd Rejonowy w O. skazał pozwanego na karę 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 5 lat, uznając pozwanego winnym popełnienia czynu z art. 177 § 2 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k.

G. J. (1) wraz z żoną E. oraz z synem M. prowadzili gospodarstwo rolne.

Powodowy (...) przyznał żonie zmarłego odszkodowanie w związku z istotnym pogorszeniem jej sytuacji życiowej w kwocie 25.000 zł a synowi w wysokości 15.000 zł oraz kwotę 2.463,75 zł tytułem zwrotu kosztów pochówku przyjmując, że G. J. (2) przyczynił się w 50% do powstania tragicznego zdarzenia.

W dniu 8 września 2009 r. pozwany otrzymał od (...) wezwanie do zapłaty kwoty 42.463,75 zł w terminie 30 dni.

W 2015 r. powód przyznał z tytułu zadośćuczynienia: E. J. kwotę 17.750 zł, M. J. kwotę 12.500 zł, matce zmarłego J. J. (1) 12.500 zł i córce zmarłego K. B. - 7.500 zł.

Pismem z dnia 30 lipca 2015 r. wezwał pozwanego do zapłaty dodatkowej kwoty 50.250 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo okazało się tylko częściowo uzasadnione.

Pozwany posiadał legitymację bierną gdyż wyrządził szkodę ruchem pojazdu mechanicznego, nie dopełniając obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia OC i z chwilą wypłaty przez powodowy (...) odszkodowania osobom uprawnionym, podmiot ten nabył roszczenie o zwrot tych środków w stosunku do sprawcy szkody, zgodnie z art. 110 ust. 3 w zw. z art. 98 ust. 1 pkt 3a ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych.

Sąd wskazał, że ustalenia zawarte w wyroku skazującym pozwanego wiążą Sąd w postępowaniu cywilnym, co do faktu popełnienia przestępstwa, w myśl art. 11 k.p.c.

Zdaniem Sądu nie było też podstaw do przyjęcia tezy o wyższym stopniu przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody niż określił to powodowy (...) tj. w 50%.

Jednocześnie jednak Sąd zakwestionował zasadność przyznania zadośćuczynień pieniężnych córce i matce zmarłego oraz odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. na rzecz syna G. J. (1) – M. J..

W rezultacie Sąd uznał, że żądanie zawarte w pierwszym wezwaniu pozwanego do spełnienia świadczenia było uzasadnione w wysokości 27.463,75 zł zaś w drugim (z 2015 r.) w kwocie 30.250 zł.

Od każdej z tych kwot zostały zasądzone odsetki na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 455 k.c. do daty wydania wyroku.

Sąd uwzględnił wniosek pozwanego o rozłożenie zasądzonego świadczenia na raty mając na uwadze niskie dochody osiągane przez J. P. (1) z prowadzonego przez niego gospodarstwa rolnego oraz jego trudną sytuację osobistą związaną z chorobą onkologiczną żony jak również fakt znacznego przyczynienia się pokrzywdzonego do powstania szkody wyrządzonej przestępstwem o nieumyślnym charakterze.

Sąd doszedł do wniosku, że zachodzą podstawy do rozłożenia zasądzonej kwoty na 60 miesięcznych rat co obejmuje okres 5 lat.

Określona w wyroku wysokość tych rat stwarza pozwanemu realne możliwości ich poniesienia.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu nastąpiło zgodnie z art. 100 k.p.c.

Od tego wyroku apelację wniósł pozwany zaskarżając go w punkcie trzecim tj. w zakresie sposobu rozłożenia zasądzonego świadczenia na raty podnosząc następujące zarzuty:

1) naruszenie art. 320 k.p.c. poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wskutek przyjęcia, że możliwości finansowe J. P. (1), wysokość i charakter zasądzonego świadczenia, uzasadniają rozłożenie go na 60 rat a okres 5 lat powinien być wystarczający dla spełnienia świadczenia, zaś wysokość poszczególnych rat miesięcznych jest realna do poniesienia przez pozwanego podczas gdy rozłożenie zasądzonego świadczenia wraz z odsetkami obliczonymi stosownie do pkt 1, tj. po 393,68 zł w stosunku do 59 rat i 393,56 zł, w przypadku ostatniej raty skutkuje zwiększeniem rat odpowiednio do kwot po 1.355,57 zł i 1.355,80 zł (rata 60 – ta), co powoduje dla pozwanego niemożność ich spłacenia i sprawia, że uwzględnienie wniosku pozwanego o rozłożenie zasądzonego świadczenia na jak najniższe raty ma iluzoryczny charakter i narusza podstawowe zasady wyrokowania;

2) sprzeczność ustaleń Sądu z zebrany w sprawie materiałem dowodowym poprzez przyjęcie, że choć istnieją szczególnie okoliczności do rozłożenia na raty (art. 320 k.p.c.) to Sąd rozłożył zasądzone w pkt 1 wyroku świadczenie wraz z odsetkami obliczonymi jak w pkt 1 tylko na 60 rat, co czyni wyrok niewykonalnym wobec pozwanego.

W oparciu o przytoczone wyżej zarzuty pozwany wnosił o zmianę wyroku w punkcie trzecim w ten sposób, że zasądzone w pkt 1 wyroku świadczenie rozkłada się na 60 kwartalnych rat płatnych do 10 – go dnia trzeciego miesiąca każdego kwartału, poczynając od pierwszego kwartału kalendarzowego po uprawomocnieniu się wyroku w kwocie 961,89 zł wraz z odsetkami w wysokości 393,89 zł w zakresie 59 rat tj. po 1.355,57 zł każda z nich oraz 1.355,89 zł w przypadku ostatniej raty, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w razie uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat.

Pozwany (...)wnosił o oddalenie apelacji i zasądzenie od pozwanego, na jego rzecz, kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem II instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego nie zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności nie sposób zgodzić się z argumentacją skarżącego jakoby na podstawie zaskarżonego orzeczenia miał on obowiązek uiszczać oprócz określonych kwotowo w punkcie trzecim wyroku rat również raty odsetkowe z tytułu należności ubocznych, wskazanych w punkcie pierwszym wyroku.

W rzeczywistości Sąd Okręgowy rozkładając pozwanemu zasądzone świadczenie na raty pominął żądane odsetki za okres od dnia wydania wyroku gdyż suma wszystkich rat odpowiada jedynie wysokości świadczenia głównego.

Prawidłowe rozstrzygnięcie Sądu powinno było polegać na dodaniu kwoty skapitalizowanych odsetek do należności głównej i następnie określenie wysokości poszczególnych rat w odniesieniu do tak wyliczonej sumy z zastrzeżeniem odsetek w razie uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat. W uchwale składu 7 sędziów z dnia 22 września 1970 r. III CZP 11/70 publ. OSNC 1971/4/61, mającej moc zasady prawnej, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że rozkładając z mocy art. 320 k.c. zasądzone świadczenie pieniężne na raty Sąd nie może na podstawie tego przepisu

odmówić przyznania wierzycielowi żądanych odsetek za okres do dnia wyroku zasądzonego świadczenie; rozłożenie zasądzzonego świadczenia na raty ma jedynie ten skutek, że wierzycielowi nie przysługują odsetki od ratałnych świadczeń za okres od daty wyroku do daty płatności poszczególnych rat.

Tymczasem Sąd Okręgowy w punkcie 3 wyroku wskazał, że zasądzone w punkcie 1 świadczenie rozkłada na 60 rat ale faktycznie dokonał redukcji zobowiązania pozwanego do wysokości świadczenia głównego.

Takie rozstrzygnięcie pozostaje w sprzeczności z cyt. wyżej uchwałą Sądu Najwyższego, gdzie w jej uzasadnieniu podkreślono, że treść art. 320 k.p.c. nie uprawnia Sądu, poza modyfikowaniem sposobu i terminu spłaty świadczenia, do dokonywania dalszych zmian w zasądzonym świadczeniu tj. zwiększenia lub ograniczenia obowiązku świadczenia (np. w postaci nieprzyznania odsetek za opóźnienie).

Zmiana wyroku nie może jednak nastąpić na skutek apelacji pozwanego gdyż zwiększenie wysokości rat, które ma on spłacać oznaczałoby naruszenie przewidzianego w art. 384 k.p.c. zakazu reformationis in peius, przy braku apelacji stron przeciwnej.

Nie sposób też podzielić zarzutu pozwanego, że rozłożenie zasądzzonego świadczenia na 60 miesięcznych rat stwarza tej osobie jedynie iluzoryczną szansę na spłatę tego zobowiązania.

Skoro pozwany ma obowiązek płacić raty tylko w takiej wysokości, jaką określił Sąd Okręgowy w punkcie 3 zaskarżonego wyroku, a nie wyliczone przez skarżącego w apelacji, co stanowi istotną różnicę (ok. 400 zł miesięcznie) a w dodatku Sąd zastosował swoistą karencję w spłacie tej należności, określając wymagalność pierwszej raty dopiero w następnym miesiącu po uprawomocnieniu się wyroku, tj. od września 2018 r. to nie sposób uznać, że doszło do naruszenia art. 320 k.p.c. w zakresie wadliwej oceny możliwości finansowych pozwanego.

Uwzględniając żądania apelacji tj. aby pozwany liczący obecnie 64 lata mógł regulować raty kwartalnie, czyli przez okres 20 lat stawiałoby pod znakiem zapytania realność spłaty tego zadłużenia za życia dłużnika a jednocześnie narażałoby powoda na niemożność uzyskania zaspokojenia w znaczącym rozmiarze, z uwagi na zjawisko inflacji pieniądza.

Pozwany winien był liczyć się z koniecznością zwrotu powodowemu (...)wyplaconych osobom bliskim zmarłego świadczeń już po otrzymaniu pierwszego wezwania do zapłaty tj. od 2009 r.

Problemy, jakie dotknęły pozwanego w późniejszym okresie czasu, (straty w sadzie, brak możliwości eksportu jabłek) stanowią ryzyko związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Zostały one w dostateczny sposób wzięte pod uwagę przez Sąd Okręgowy, podobnie jak konieczność ponoszenia zwiększonych wydatków związanych z leczeniem żony pozwanego.

Oprócz dochodu uzyskiwanego ze sprzedaży owoców pozwany zeznał, iż otrzymuje corocznie 7.000 zł z tytułu dopłat unijnych i w ciągu ponad 2 lat, jakie upłynęły od wydania zaskarżonego wyroku mógł zarezerwować część tych środków na spłatę rat, gdyż powinien był liczyć się z możliwością negatywnego rozpatrzenia jego apelacji.

Jako bezprzedmiotową należy ocenić polemikę skarżącego ze stanowiskiem Sądu Okręgowego, który uwzględnił w zasądzonej wyrokiem należności (m. in.) świadczenie wypłacone przez powodowy (...)żonie zmarłego G. J. (1) w postaci zadośćuczynienia, skoro nie został zaskarżony punkt pierwszy wyroku. Dotyczy to również argumentu, że poszkodowany przyczynił się w większym stopniu do powstania tragicznego zdarzenia niż przyjął to Sąd I instancji.

Jeżeli chodzi o fakt nieumyślnego popełnienia przez pozwanego przestępstwa to Sąd Okręgowy nie pominął tej okoliczności przy podejmowaniu decyzji o rozłożeniu zasądzzonego świadczenia na raty, przy czym nie sposób tu nie zauważyć, że pozwany prowadził pojazd pod wpływem alkoholu, co jest zachowaniem wysoce nagannymi.

Wbrew zarzutom skarżącego Sąd I instancji we właściwy sposób rozważył interes obu stron procesu i nałożył na powoda obowiązek regulowania świadczeń w rozmiarze możliwym do realizacji.

Jeżeli okazałoby się, że w trakcie spłaty zasądzzonego roszczenia pojawiły się okoliczności świadczące o zaistnieniu wyjątkowo trudnej sytuacji materialnej pozwanego to nie będzie wówczas przeszkód aby zobowiązany mógł wystąpić do powodowego (...)z wnioskiem o umorzenie całości lub części należnej temu podmiotowi kwoty, co przewiduje art. 94 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. z 2013 poz. 392 ze zm.).

W tym stanie rzeczy wniesioną apelację należało oddalić, jako pozbawioną uzasadnionych podstaw prawnych, zgodnie z art. 385 k.p.c.

Z uwagi na skomplikowaną sytuację życiową pozwanego i ciężące na nim zobowiązania finansowe Sąd Apelacyjny uznał za uzasadnione skorzystanie z przepisu art. 102 k.p.c. poprzez odstąpienie od obciążania skarżącego obowiązkiem zwrotu powodowi kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.